

JEZIK

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
ZAGREB, RUJAN 1952. GODIŠTE I.

UVODNA RIJEČ

Pojava »Jezika«, časopisa za kulturu hrvatskoga književnog jezika, nije slučajna. Izazvala ju je potreba, kakvu u današnje doba osjeća svaka književnost. Služba našega književnog jezika u posljednje se vrijeme tako razgranala, da se pred nama svaki čas javljaju problemi, o kojima treba da rekne svoje mišljenje i lingvistička teorija. Tako bogat, živ i elastičan organizam, kao što je jezik, ne može biti pušten sam sebi; istina, lingvistička teorija ne smije i ne može jezik sapeti u lance, ali ona, izvan svake sumnje, može koristiti njegovu razvoju ističući njegove odlike i ustavljajući njegove nastranosti. Nije čudo, što se u tako širokom toku, kakvim danas teče naš književni jezik, pojavljuju i nezdravi i štetni nanosi. Zadaća je našeg časopisa, da u tom pravcu pomogne pravilnom razvoju našega književnog jezika, da istakne osnovni princip svakoga, pa i našega književnog jezika, princip elastične stabilnosti, i da isto tako pomogne jeziku, da udovolji svim potrebama svojih različitih funkcija, a među njima nije na posljednjem mjestu ni funkcija pjesničkoga jezika.

Valja s priznanjem istaći, da su naši književnici i lingvisti u svim vremenima pokazivali istinsku ljubav i veliku brigu prema jeziku. Otkako su Hrvati prije osam i po stoljeća zapisali prvi oveći tekst svojim jezikom na Baščanskoj ploči, otkako je Marko Marulić prije četiri stotine i pedeset godina ispjevao prvo veće hrvatsko pjesničko djelo »Juditu« (1501), otkako je Ljudevit Gaj 1836. udario temelje modernom hrvatskom književnom jeziku, hrvatski se književni jezik razvija i u širini i u pravilnosti marom i brigom mnogih pregalaca. U posljednjem razdoblju lingvističkih nastojanja

oko čistoće našega književnog jezika uz Vatroslava Rožića i dra. Nikolu Andrića valja u prvom redu istaći veliku pojavu našeg jezičnog kodifikatora i purista, dra. Tomu Maretića. Ali ipak, bacivši i samo letimičan pogled na taj rad, mi ćemo brzo uočiti, da je predmet izučavanja naših lingvista u prvom redu bio narodni jezik, povijest jezika i dijalekti, sve korisna područja lingvističke djelatnosti. Ali jer je pritom bilo dobrim dijelom zanemareno proučavanje suvremenoga književnoga i pjesničkoga jezika, ne ćemo biti preuzetni, ako sada ova pitanja istaknemo u prvi red.

Jednom je već kod Hrvata izlazio časopis za kulturu književnoga jezika, »Hrvatski jezik«, 1938.—1939., pod uredništvom dra. Stjepana Ivšića. Taj je časopis bio kratka vijeka, i to nas obvezuje, i lingvističke i književne radnike, kao i našu javnost, da prionemo radom i pretplatom uz naš novi časopis, da bi on mogao što dulje vršiti svoj korisni zadatak. Samo dulje postojanje ovakva lista može dati trajnije rezultate.

Časopisi za kulturu književnoga jezika izlaze već i u Beogradu i u Sarajevu. Beogradsko kulturno središte nastavilo je 1949. izdavanje časopisa »Naš jezik«. (Izdaje ga Srpska akademija nauka, Institut za srpski jezik.) Sarajevsko kulturno središte počelo je 1949. izdavati časopis »Pitanja savremenog književnog jezika«. (Izdaje ga Institut za savremeni jezik pri Višoj pedagoškoj školi u Sarajevu.)

I Hrvatsko filološko društvo u Zagrebu smatra svojom dužnošću, da izdaje časopis, koji će se brinuti o čistoći i pravilnosti književnoga jezika. Naš će časopis u svemu surađivati s navedenim časopisima u duhu međusobnog potpomaganja i uzajamnog poštovanja usvajajući svako njihovo ispravno i nepristrano gledanje na sva pitanja našega književnoga jezika. No zagrebačko kulturno središte ima i svojih posebnih teškoća i potreba, kojih nema Beograd ni Sarajevo, jer su svi kulturni radnici Beograda i Sarajeva iz štokavskih krajeva, a zagrebački nisu. Oni su u velikom dijelu čakavci i kajkavci, pa će se naš časopis morati obazirati i na tu činjenicu, pogotovu zato, što je i stara hrvatska književnost pisana na sva tri narječja.

Naš će časopis u prvome redu donositi rasprave i članke o čistoći i pravilnosti suvremenoga književnog jezika. On će štampati i članke iz prošlosti hrvatskoga jezika, koliko su u vezi sa suvremenim književnim jezikom, i članke iz šireg područja nauke o jeziku, koliko se odnose na stvaranje i oblikovanje književnoga jezika. No računajući s prijekim potrebama naših književnika, pisaca, učenjaka, novinara, glumaca, nastavnika osnovnih, srednjih i visokih škola kao i svih ostalih pismenih ljudi, Uredništvo će u ovom časopisu rado odgovarati na sva pitanja, koja mu se budu postavljala, imajući uvijek na umu, da je prvi i najvažniji zadatak

našega časopisa, da pomaže onima, kojima je pomoć u jeziku potrebna. Tako će se uklanjati teškoće, koje se javljaju i kojih još uvijek ima dosta. Svojim snagama i snagama svojih suradnika nastojat će oko usavršivanja književnoga jezika i odabiranja u njemu onoga, što je najbolje, najljepše i najpravičnije i što je postalo zajedničkom svojinom najboljih književnika na hrvatskoj i srpskoj strani.

Uredništvo poziva sve, koji se zanimaju za jezična pitanja, da svojim člancima, priložima i pitanjima potpomognu njegov rad.

UREDNIŠTVO

O JEZIČNOJ KULTURI

Petar Skok

I.

Kultura jezika opća je potreba. Ona je u vezi s političkim, ekonomskim, kulturnim i socijalnim preobražajem.

U svagdanjem životu govori se o svim mogućim kulturama, materijalnim i duhovnim, samo o kulturi jezika ništa ili veoma malo. A ipak je ova kultura u najužoj vezi s razvitkom civilizacije. Ona postoji od vremena, kad se jezično izražavanje počelo fiksirati pismom.

Jezičnom kulturom mora se baviti svatko, tko se služi jezikom i pismom u izražavanju svojih misli. Na njoj radi učenjak, koji u svom institutu traži pogodan jezični izraz ili termin za pojavu, koju proučava, kao i pjesnik, koji za svoj osjećaj ili raspoloženje traži u jeziku adekvatan izraz, koji u jezični ritam prelijeva svoju misao, kao i novinar, koji jezičnim izrazom hoće da djeluje na dnevnu masu svojih čitalaca, koji svojim stilom stvara mišljenje vremenskog momenta. Na njoj radi i predavač, koji jezičnim izrazom treba da publici učini svoju temu interesantnom, pa makar i ne mislio na objavljivanje svoga predavanja, kao i nastavnik, koji jezikom ima da djeluje na psihički razvitak omladine, kao uostalom i svaki čovjek, koji mora voditi računa u jeziku o situaciji, o kojoj i za koju govori. Ukratko, svako kulturno djelovanje, odnosilo se na kulturu podstrojke ili nadstrojke, ne može se zamisliti bez kulture jezika. I tako bismo mogli redom nabrajati.

Zbog toga je potrebno razložiti bitne principe jezične kulture, što je i u čemu se sastoji, od čega zavisi, koji su uvjeti njena razvitka, kako se ona